

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בתנ"ך 70%

מועד חורף תשע"ח 2018

סמל שאלון

1281

הפתרון נכתב על ידי

אורן בכר

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה

www.ankori.co.il/ask

1. מל"א פרק י"ב 1-20

א. (1) דרישת שבטי הצפון מרחבעם הקלה על עול המיסים.

(2) הקבוצה הראשונה היא קבוצת היועצים המנוסים הנקראים בפרק "הזקנים". הקבוצה השנייה היא אנשים בני גילו של רחבעם, חסרי ניסיון, הנקראים בפרק "הילדים"

הזקנים מייעצים לרחבעם להיכנע לדרישתו של העם רק ליום אחד, וכך לקבל את כניעתו לאורך זמן: "אם-היום תהי'ה-עבד לעם הזה ועבדתם, וענייתם, ודברת אליהם דברים טובים--והיו לך עבדים, כל-הימים"

הילדים מציעים לרחבעם להכביד בעול המיסים מתוך הכוונה לשקף לעם שהמלך החדש הוא מנהיג קשה יותר מאביו שלמה: "כה-תאמר לעם הזה אשר דברו אליך לאמר אביך הכביד את-עלנו, ואתה הקל מעלנו: כה תדבר אליהם, קטני עבה ממתני אבי. יא ועתה, אבי העמיס עליכם על כבד, ואני, אוסיף על-עלכם; אבי, יסר אתכם בשוטים, ואני, איסר אתכם בעקרבים".

ב. ראייה לרצון לשיתוף פעולה עם רחבעם: שבטי הצפון מציעים לרחבעם להקל מעבודת אביו (שלמה) ובתמורה, הם יעבדו אותו: אביך, הקשה את-עלנו; ואתה עתה הקל מעבדת אביך הקשה, וימעלו הכבד אשר-נתן עלינו--ונעבדך". שבטי הצפון לא מציינים כאן עמדה קשיחה ובלתי מתפשרת, אלא רצון לשיתוף פעולה בו כל צד מתחייב כלפי האחר וכך מקבל דבר בתמורה.

ראייה לרצון לפרישה ממלכת דוד: העם קורא לרבעם להגיע לשכם בכדי להמליך אותו. עצם העובדה כי ההמלכה עתיד להתרחש בעיר שאיננה ירושלים- בה שוכנת ממלכת דוד, מנמיכה את מעמדה של ירושלים, ומנגד מעלה את מעמדה של שכם הממוקמת בצפון. כלומר, כבר בתחילת הפרק ניתן לראות כי שבטי הצפון אינם רואים את ירושלים כמרכז החיים הלאומי, הכלכלי והמדיני של ארץ ישראל: "וילך רחבעם, שכם: כי שכם בא כל-ישראל, להמליך אתו".

ג. 1. ראייה ראשונה, רחבעם היה מוכן לנהל משא ומתן עם שבטי הצפון בהתחלה, על פי פסוק 5: "...לכו עוד שלושה ימים ושובו אלי...". כלומר, הוא לא פסל את בקשתם אלא ביקש לחשוב עליה. ראייה נוספת היא בפסוק 6: "ויוועץ המלך רחבעם את הזקנים... רחבעם מתייעץ עם יועצי שלמה. כלומר, מתייחס לבקשת העם בכבוד הראוי.

2. בפסוקים 13-14 גישתו של רחבעם נוקשה וחסרת רחמים כלפי העם. הוא מצהיר כי יהיה קשה יותר מקודמו, אביו, ויגדיל את עול המיסים: אבי הכביד את-עלכם, ואני אוסיף על-עלכם; אבי, יסר אתכם בשוטים, ואני, איסר אתכם בעקרבים". לעומת זאת, בפסוק 18, לאחר שרחבעם רואה כי שבטי הצפון רגמו למוות את אדרם שליו, הוא נס במאמץ רב חזרה לירושלים ואפילו לא מנסה לפייס או לשוחח עם העם: "וישלח המלך רחבעם, את-אדרם אשר על-המס, וינגמו כל-ישראל בו אבן, וזמת; והמלך רחבעם, התאמץ לעלות במרפבה, לנוס, ורושלים". במילים אחרות, רחבעם מבין כי כעת מילים או איומים לא יעזרו לו לבסס את מעמדו כמלך של שבטי הצפון. /חש שינוי בגישתו של רחבעם באופן דיבורו, על פי פסוק 13: "ויען המלך את העם קשה...". ולאחר מכן

בפסוק 14: "...אבי הכביד את עולכם ואני אוסיף על עולכם, אבי יסר אתכם בשוטים ואני אייסר אתכם בעקרבים".

חל שינוי בגישתו של רחבעם גם מבחינת המעשים, בפסוק 18 הוא שולח את גובה המיסים כדי לגבות מיסים מהעם שנקעה נפשו מהם.

ד. (1) על פי פרק י"ב הסיבה לפילוג היא התעקשותו של רחבעם להכביד את עול המיסים על שבטי הצפון. ע"פ פרק י"א הסיבה לפילוג היא חטאיו הדתיים של שלמה, אביו של רחבעם, אשר לא שמר את ברית וחוקי ה' ולכן, כחלק מתפיסת גמול לדורות של ספר מלכים, הממלכה נגזלת מבנו, רחבעם.

(2) פסוק 15 משלב את התפיסה הדתית עם התפיסה המדינית. העם מחליט להתנתק מממלכת דוד כיוון שרחבעם אינו מוכן להקל מהמיסים שהטיל עליהם אביו. אולם, הסופר המקראי מדגיש כי התעקשותו של רחבעם מילאה את תכניתו של ה' בדבר פיצול הממלכה כפי שבאה לידי את נבואתו של אחיה השילוני.

2. מלכים ב פרק כ"ד

א. (1) מלבד המלך (יהויכין), הקבוצות הנוספות שהוגלו היו מורכבים מצמרת הממשל בממלכה, חיילים ועושי המלאכה שונים. הגלות התרחשה בשנת 597 לפנה"ס.

(2) מלך בבל הגלה דווקא את הקבוצות האלו מתוך רצונו להחליש את הנותרים ביהודה אשר ישארו ללא הנהגה וללא הגנה צבאית.

ב (1) הפרט הידוע על התנהגותו של יהויכין הוא כי הוא חטא מלפני ה' כמו אביו, כלומר, מרד בבבל: " וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה' כְּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה אָבִיו".

(2) אחת מטרות ההיסטוריוגרף בספר מלכים היא להראות כי מהלכי ההיסטוריה נקבעים ע"י ה' וכך- גלות יהויכין הינה למעשה עונש על חטאיו.

ג. הפרט הוא שיחרור יהויכין (אשר הוגלה ע"י מלך בבל) מהכלא ושיפור מעמדו. ע"י הוספת פרט זה, הסופר המקראי מפיח בקורא תקווה כי ממלכת דוד שרדה ועוד אל אף חורבן בהמ"ק, הממלכה וירושלים.

ד. 1 מלך בבל המליך את צדקיהו במקום יהויכין אותו הגלה: " וַיִּמְלֹךְ מֶלֶךְ-בָּבֶל אֶת-מִתְנַיָּה דָּדוֹ, תַּחְתָּיו ; וַיִּסַּב אֶת-שְׁמוֹ, צְדָקְיָהוּ".

2. הבבלים הענישו את צדקיהו באופן קשה כל כך כיוון שהוא מרד בהם לאחר שהם (והעומד בראשם, מלך בבל נבכודנצר) המליכו אותו למלך. המרד בבבלים נתפס בעיניהם כבגידה חמורה כיוון שצדקיהו היה אמור להיות כנוע להם, ללא כל אפשרות למרידה.

על פי דברי עמוס, ה' דורש משפט וצדק חברתי ודוחה את השימוש בקרבנות (ה' 21-23) או שאר סממנים פולחניים עברו. עמוס דורש זאת מן העם היות ואלו הם לא יותר ממנגנון טקסי הנועד להסתיר את הפשעים שלהם. כמו כן, עמוס דוחה את עבודת האלילים – אלילים אשר נבנו ע"י העם.

שני הנביאים מתמקדים בתקופת הנדודים של עם ישראל במדבר; המסר אותו שני הנביאים רוצים להעביר הוא כי גם בתקופה הקשה ביותר אשר העם חווה – תקופה בה ה' סייע להם והיה נוכח עבורם והצילם, לא היה לו כל צורך בקורבנות או כל טקסיות אחרת עבורו.

(1) אמצעי ספרותי אחד הינו דימוי: וַיִּגַּל כַּמִּים, מִשְׁפָּט; וַצִּדְקָה, כַּנְחַל אֵיתָן. משמעות הדימוי הוא דרישת ה' כי משפט צדק יהיה כמקור מים עבור תושבי הארץ וכי והצדקה תשרור תמיד- כנחל איתן.

אמצעי ספרותי אחר: שאלה רטורית: הַזְּבָחִים וּמִנְחַחַת הַנְּשָׁתִים-לִי בַמִּדְבָּר, אַרְבָּעִים שָׁנָה--בֵּית יִשְׂרָאֵל (?) ה' שואל באמצעות נביאו- האם אתם (העם) הגשתם לי קורבנות בזמן הנדודים במדבר? התשובה לשאלה זו היא כמובן – לא. באמצעות השאלה הרטורית עמוס מדגיש את חוסר רצונו של ה' בפולחן ואת העדפתו במוסר.

(2) שני האמצעים הספרותיים מדגשים את העדפתו של ה' למוסר המושתת על צדק ומשפט על פני פולחן.

ד. (1) מטרת האסוונות היתה לעורר את העם, ולגרום לו לשנות את דרכיו.

(2) ע"פ פסוקים 26-27, נראה שהעונשים אותם הטיל ה' על העם לא הצליחו לשנות את דרכיו כיוון שהעם עתיד להיענש בגלות אשר תתרחש בעתיד: "וְהִגְלִיתִי אֶתְכֶם, מִהָאָרֶץ לְדַמְשֶׁק׃ אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי-צְבָאוֹת, שְׁמוּ".

פרק שני – נושאי חובה

חוק

4. א. רשימת הפטורים:

* אדם אשר בנה בית ולא הספיק לחנוך אותו

* איש אשר נטע גפן, אך לא זכה לחלל אותו, לאכול מפירותיו בשנה החמישית.

* גבר שהתארס אך לא הספיק להתחתן.

* הפחדן פטור מהמלחמה מסיבה צבאית: דמורליזציה, הורדת המורל, פגיעה ברוח הלחימה של הלוחמים, מתוך דאגה לכלל הלוחמים.

ב. הרשב"ם טוען כי האדם הפחדן אינו פוחד באופן ספציפי מהמלחמה, אלא מכך שלא יצליח לממש את שלושת החסרים המופיעים לפניו (חניכת בית, חילול הכרם ונישואין). כך למעשה- הפחדן הוא זה העונה על שלושת הפטורים המוצגים לפניו.

חכמה

5. טענת קהלת היא ככל שאדם מרבה חכמה, כך גם גדל הכעס ואי השקט. ככל שאדם מוסיף ידע הוא מוסיף לעצמו צער, תסכול ואכזבה. מה שהוביל את קהלת למסקנה זו היא הצגתו כאדם אשר הגדיל והוסיף חכמה יותר מכל מלך בירושלים. עסק בחכמה וחקר את החלופה לחכמה - הוללות וְשָׁלוֹת (קלות דעת וטפשות). קהלת מסכם ואומר כי החכמה, וגם היפוכה, הן רעות רוח, עיסוק חסר משמעות.

6. נביאי אמת ונביאי שקר

האירוע אליו מתייחס חנניה הוא גלות יהויכין אשר התרחשה בשנה 597 לפנה"ס. חנניה מבטיח כי גם יהויכין ושאר האליטה השילטונית אשר הוגלתה איתו תוחזר. כמו כן, גם כלי בהמ"ק אשר נבזזו ע"י מלך בבל, יוחזרו ליהודה. ע"פ חנניה, שתי הבטחות אלו יתממשו שנתיים מזמן נבואתו.

7. תגובות לחורבן ושבי ציון

ראייה לכך כי חגי נשלח ע"י ה': "על-דברי חגי הנביא **כִּאֲשֶׁר שָׁלַח יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם**" נראה כי שליחתו של חגי כן הצליחה כיוון שהעם נכון לבנות את בהמ"ק השני: "וַיַּעַר יְהוָה אֶת-רוּחַ זְרַבְבָּד בֶּן-שִׁלְתַּיָּאֵל פַּחַת יְהוּדָה, וְאֶת-רוּחַ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וְאֶת-רוּחַ, כָּל שְׂאֲרֵי הָעָם; וַיָּבֵאוּ וַיַּעֲשׂוּ מְלֶאכֶה, בְּבֵית-יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵיהֶם".

הרחבה – תגובות על החורבן

8.

א. מאשימים את ירמיהו על פי הקטע בכך שהוא נביא שקר.
ב. בחוק בדברים יח פסוק 19 כתוב "והיה האיש אשר לא ישמע את דברי אשר ידבר בשמי אנוכי אדרוש מעימו". כלומר, ירמיהו אשם בעיניהם בנבואת שקר ולכן דינו מוות.

9. תהילים קל"ז

המשורר חושש לשכוח את חורבנה של ירושלים: "אִם-אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַיִם". בכדי להפיג את החשש הזה, המשורר נשבע כי אם לא יעשה כן, יתקיימו עליו שלוש קללות המנוסחות בגוף ראשון בכדי לתת תוקף אישי לשבועה:

- אענש בשכחת יד ימין אם אשכח את ירושלים.
- אהיה אילם אם לא אזכור את ירושלים.
- אהיה אילם אם לא אזכיר את חורבנה של ירושלים.

דרך ישירה - על ידי הטלת החניית בדוד (11). דרך עקיפה - הצעת בתו מירב לאשה תמורת הסכמת דוד להילחם "מלחמות ה'" בתקוה שיהרג בקרבות (17). באופן דומה - בהקשר למיכל בת שאול (21).

11) עליית דוד וירידת שאול: שירת הנשים ("הכה שאול באלפיו" וכו'...; 7) ובעיקר הבנת שאול את משמעותם ("נתנו לדוד רבבות, ולי נתנו האלפים; ויעוד לו, אף המלכה", פס' 8); היות ה' עם דוד בעוד משאול ה' "סר", ולא רק זאת אלא שניתנה לו רוח אלוהים "רעה" (12,10); היות דוד "משכיל בכל דרכיו" - הצלחותיו הצבאיות וכו' וכן העבודה ש "כל ישראל ויהודה" אוהבים אותו. ואילו שאול לא כך - משתמע בבירור שלא כולם אוהבים אותו. מעבר לכך - כל מה שמנסה לעשות כדי לחסל את דוד - נכשל. הוא עצמו אפילו מפחד ("ויגר") מדוד (15); לדעתי, גם עצם היקשרותם של ילדי שאול - יהונתן ומיכל - באהבה אל דוד והברית של יהונתן עם דוד וכו'...

12) ראשית, יש לדייק יותר את ניסוח השאלה ואת ההקשר. הפסוק המלא הוא - "כי קשרתם בלכם עלי ואין-גלה את-אזני בכרת-בני עם-בן-ישי ואין-חלה מכם עלי וגלה את-אזני כי הקים בני את-עבדי עלי לארב פיום הזה". כלומר, בפסוק זה שאול מדבר אל "עבדיו הניצבים עליו" (7) ואותם מאשים שלא דיווחו לו על הברית שכרת בנו יהונתן עם דוד וכן על כך שבנו עודד למרוד בו (גירסת תה"ש - "לאויב").

לגופו של ענין - האשמת שאול נראית על פניה הגיונית. שכן עצם כריתת ברית הנאמנות עם דוד וכן האקט הסמלי של העברת המעיל, המדים, החרב וכו' אל דוד משמעותם היא הכרת יהונתן בדוד כיורש המלך ו"ויתור" שלו על מעמד "יורש העצר" של אביו וכו'... ובמעשים אלו אפשר בהחלט לראות עידוד של דוד למרוד בשאול...

13) לפי הפירוש המצוטט כעסו של שאול אינו מוצדק ונובע מחוסר הבנה. שהרי הנשים יצאו "לקראת שאול" דווקא, ולא התכוונו כלל "לחלוק כבוד לעבד [לדוד] בפני רבו", מה גם שאקט כזה פירושו מרד גלוי במלך, ובוודאי שהן לא נתכוונו למרוד במלכותו של שאול.